

УДК [94(477:100):929 І. Боберський]"1873/1947"

Андрій Сова

*д-р іст. наук, доцент,
доцент кафедри олімпійської освіти,
Львівський державний університет фізичної
культури імені Івана Боберського*

ІВАН БОБЕРСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІЄТВОРЕЦЬ

14 серпня 2021 р. минуло 148 років від дня народження педагога, громадського, військово-політичного і державного діяча, організатора, засновника українського тіловиховання, спортсмена, журналіста, редактора, видавця, перекладача, мецената, фотографа, архівіста, знавця декількох європейських мов. З огляду на те, що чимало фактів з його біографії подають із помилками, перекрученнями або вони відсутні у багатьох виданнях, які вийшли в Україні та за кордоном, нижче подано основні віхи життя цієї видатної постаті української історії ХХ ст.

Іван Боберський народився 14 серпня 1873 р. у селі Доброгостів на Дрогобиччині в багатодітній священничій родині (батько – о. Микола Боберський, мати – Анна-Домініка з родини Козаневич). У 1873–1887 рр. проживав із родиною у селах: Доброгостів на Дрогобиччині (1873–1874), Завадка на Турківщині (1874–1876), Криниця на Дрогобиччині (1876), Гординя на Самбірщині (1876), Стрільбичі на Старосамбірщині (1876–1879), Черхава на Самбірщині (1879–1883), Злоцьке біля Нового Санчу (1883–1887). З 1884 р. до 1887 р. – учень гімназії в Новому Санчі. У 1887–1891 рр. проживав із родиною у селі Ваньовичі на Самбірщині. У 1887–1891 рр. – учень гімназії в Самборі. Після закінчення самбірської гімназії упродовж 1891–1899 рр. навчався в університетах Львова і Граца, де здобув фах учителя німецької мови і спеціаліста з гімнастики (фізичного виховання). Тоді почав вивчати досвід англійської, німецької, шведської, сокільської національних гімнастичних систем.

У 1899–1900 рр. – учитель німецької мови в ІV гімназії у Львові, 1900–1901 рр. – учитель німецької мови і гімнастики (руханки),

завідувач німецькомовної бібліотеки в Дрогобицькій гімназії. У 1901–1918 рр. – учитель, а згодом і професор (1905 р.) німецької філології і гімнастики, завідувач німецькомовної бібліотеки Академічної гімназії (1901–1918) та її філії (1906–1914 рр.), гімназії сестер Василянок (1906–1914) та жіночої учительської семінарії (1903–1905) у Львові. У 1906 р. – засновник на базі Академічної гімназії у Львові Українського спортивного кружка (УСК) – першого осередку розвитку і популяризації спорту в навчальних закладах українців Галичини. У 1910 р. – ініціатор заснування в жіночій гімназії СС Василянок у Львові «Дівочого спортивного кружка». Брав участь у багатьох всеукраїнських та міжнародних форумах, зокрема 1909 р. – учасник Першого українського просвітньо-економічного конгресу у Львові, 1910 р. – учасник III Міжнародного конгресу в Парижі, присвяченого питанням шкільної гігієни, 1912 р. – учасник з'їзду «Державного союзу вчителів середніх шкіл» Австро-Угорської монархії у Відні.

У 1901 р. – вступив до українського гімнастичного товариства «Сокіл» у Львові, де цього ж року обійняв посаду другого заступника голови. Упродовж 1901–1914 рр. – один з організаторів та голова учительського кружка руханки при українському гімнастичному товаристві «Сокіл» у Львові. Упродовж 1908–1918 рр. – голова українського гімнастичного товариства «Сокіл» (з 1909 р. – «Сокіл-Батько») – керівного осередку українського сокільського руху. У цей період – учитель і наставник перших українських фахівців із фізичного виховання і спорту, теоретиків і практиків Степана Гайдучка, братів Тараса і Петра Франків, Дарії Білинської (Навроцької), Оксани Федів (Суховерської), Івана Криницького, Євгена Любовича, Теодора Поліхи, Олександра Тисовського, Юрія Семотюка, Савини Сидорович та ін. Популяризатор різних видів спорту серед українців. Розробник української тіловиховної термінології (копаний м'яч, гаківка, лещетарство, ситківка тощо).

У 1904–1914 рр. – автор перших українських теоретико-методичних праць, присвячених різним аспектам фізичного виховання, спорту та іншій тематиці: «Забави і гри рухові» (1904), «Забави і гри рухові. Часть II. Вісімнадцять гор мячевих» (1905), «Забави і гри рухові. Часть III. Копаний мяч» (1906), «Свобідні вправи. Ч. 1. Вправи вільноруч Сандова» (1906), «Свобідні вправи для пожарних «Соколів»» (1908), «Прилюдні вправи. Ч. 3. Вправи списою» (1909), «Прилюдні

вправи. Ч. 4. Вправи топірцем» (1909), «Впоряд» (1909), «Забави і гри рухові. Ч. IV. Ситківка» (1909), «Свобідні вправи для пожарних соколів» (1909), «Правила до гаківки» (1910), «Лавчина і щеблівка» (1910), «Прилюдні вправи. Ч. 2. Вправи вільноруч» (1910), «Прилюдні вправи. Ч. 6. Вправи хоруговцями» (1910), «Нові шляхи до тілесного виховання» (1911), «Примітки до прилюдних вправ. Ч. 2» (1911), «Прилюдні вправи. Ч. 7. Вправи палицями» (1911), «Прилюдні вправи. Ч. 8. Вправи ручником» (1911), «Прорух» (1912), «Їзда на лещетах» (1912), «Перший міх сміху» (1914) та ін.

У 1902 р. вступив до Наукового товариства імені Шевченка, 1908 р. – співзасновник товариства «Учительська громада».

У 1911 р. – ініціатор та організатор викупувлі земельних ділянок у Львові для створення та облаштування першої у Львові української руханково-спортової площі (руханково-спортового майдану «Український Город», площі «Сокола-Батька»); ініціатор створення першого спортивного товариства студентів вищих шкіл Львова «Україна», співзасновник української скаутської організації «Пласт» та «Змагового союзу», ініціатор запровадження «Запорожських ігрищ» у Львові – українських комплексних спортивних змагань (другі змагання відбулися 1914 р.). У 1911 р. та 1914 р. – організатор та очільник краєвих здвигів – українських сокільських та сокільсько-січових злетів у Львові; 1912 р. – організатор та очільник участі делегації українських соколів у VI Всесокільському злеті у Празі.

У 1909–1914 рр. – засновник і редактор українських видань у Львові: «Сокільські Вісти», «Вісти з Запорожа», «Пластовий Табор», «Календар «Вістий з Запорожа» на 1914 рік» та ін. У першій половині ХХ ст. – автор численних публікацій (підписувався також криптонімами та псевдонімами «Бб», «ББ», «Б. Б.», «Бібр», «Бібр в Канаді», «Бібр Канади», «Бібр в Манітобі», «Бібр на Балкані», «Брідідік», «І. Б-кий», «Льорд Брідідік», «Оеи», «Оей», «Оси», «Рек», «Рск») в українській та зарубіжній періодиці, журналах, альманахах, календарях, енциклопедіях, зокрема «Америка», «Вісти з Запорожа», «Діло», «Життя і знання», «Канадійський Фармер», «Народне Слово», «Поступ», «Свобода», «Сокільські Вісти», «Сокільські Вісти», «Спорт», «Змаг», «Український Голос», «Український емігрант», «Український Сокіл» тощо.

У роки Першої світової війни (1914–1918 рр.) – діяльний член та скарбник Бойової управи Українських січових стрільців (з 1917 р. –

Центральної управи УСС). У 1914–1915 рр.– член Головної української ради, 1915–1916 рр.– член Загальної української ради, 1918–1919 рр.– референт пропаганди Письменничого відділу в Державному секретаріаті військових справ Західно-Української Народної Республіки. У 1920 р.– повноважний представник ЗУНР у США, з 1920 р.– у Канаді. Упродовж 1922–1924 рр.– секретар представництва ЗУНР у Канаді.

У 1924–1931 рр.– керівник українського відділу корабельної компанії «Кунард» у Канаді. У 1924–1947 рр.– діяльний член «Товариства опіки над українськими переселенцями ім. св. Рафаїла в Канаді», «Товариства опіки над українськими емігрантами у Львові» та «Українського народного союзу». У 1928 р. востаннє відвідав Львів, де провів низку зустрічей з діячами українських громадських організацій. У 1932 р.– ініціатор створення бібліотеки у Вінніпезі, яку згодом назвали «Канадійська бібліотека імені Івана Боберського». У 1932–1947 рр. проживав у словенському містечку Тржич, з якого походила дружина Йосифина Поллак. У 1933 р. його обрано почесним головою «Союзу українських сокільських організацій за кордоном». У 1936 р. побував на IV зимових Олімпійських іграх у Гарміш-Партенкірхені та XI літніх Олімпійських іграх у Берліні, де написав низку публікацій на олімпійську тематику.

У 1920–1940 рр.– автор праць «Рухові забави і гри. Четверте видання» (Львів, 1923 р.), «Вправи палицями і списками. II наклад» (Львів, 1927 р.), «Вправи хоруговцями. II наклад» (Львів, 1927 р.), «Два Вечері Авраменка» (Вінніпег, 1927 р.), «Українське сокільство» (Львів, 1939 р.), «Помічення про англійський пласт» (Львів, 1939 р.), «Вільноручні вправи» (Краків, 1940 р.) тощо. 1943 рік на українських землях проголошено – роком Івана Боберського – батька українського тіловиховання та великого сина України.

Помер 17 серпня 1947 р. Похований у родинному гробівці Поллаків на кладовищі міста Тржич.

Ще за життя іменований апостолом фізичного виховання, апостолом фізичного відродження нації, батьком українського сокільства, батьком українського тіловиховання, вчителем, каменярем українського спорту, невтомним каменярем українського відродження, культури й поступу, провідником, невтомним працівником на ниві української руханки, тіловиховним авторитетом. Сучасники порівнювали його з засновниками європейської національних систем

фізичного виховання – шведом Пером Лінгом, англійцем Томасом Арнольдом, німцем Фрідріхом Яном, чехом Мирославом Тиршем, ініціатором відродження Олімпійських ігор сучасності французом П'єром де Кубертенем.

Серед творчої спадщини Івана Боберського особливу увагу привертають його моральні настанови та афоризми. Їх широко використовували у публікаціях, на відзнаках, прапорах, листівках, зверненнях та відозвах до українського громадянства: «Байдужі гинуть!», «Виховане тіла – се шлях до вихованя духа», «Все вперед! Всі враз!», «Все йти до мети, коли хочеш зайти», «Ділами, не словами!», «За мало читаємо і за мало пишемо, для того за мало знаємо», «Змаг гартує волю», «Кожде покоління відповідає за прикмети тіла і духа слідуючого покоління», «Лише зорганізована фізична сила запевнює народови свободу і незалежність», «Народна честь, Сьміле око, Сильні груди, Мало слів, А діл багато!», «Не лебедіти, але стреміти!», «Не плачем, а мечем!», «Розвивай свої сили, бо як ти слабкий, то сьвіт скрутить тобі карк», «Руханка учить приказувати і учить слухати». Руханка виховує вже в молодіжжі організаційний змісл, призвичаює до поділу праці, до відвічальности за обняту задачу, до совісности і точности, до опанованя роботи правильною напругою, до віри в свої сили», «Треба мати знання і треба вміти знанням орудувати. Знання це топір, сприт це топорище» та ін.

Отже, у житті Івана Боберського виокремлено п'ять періодів із такими часовими межами: 1) перший період: 1873–1901 рр. – формування світоглядних орієнтирів, дитячі та юнацькі роки, гімназійне навчання (1884–1891), здобуття вищої освіти в університетах Львова і Граца (1891–1899), перші два роки педагогічної праці у ІV цісарсько-королівській гімназії у Львові (1899–1900) та Дрогобицькій гімназії (1900–1901). Поворотним моментом став 1901 р., зокрема переїзд на стале місце праці і побуту до Львова; 2) другий період: 1901–1914 рр. – праця як педагога, громадського, культурного діяча, зокрема у Львові та Галичині. Це час, коли Іван Боберський зумів уповні розкрити свій потенціал педагога, організатора, громадського діяча, втілити у життя чимало проєктів національного значення; 3) третій період: 1914–1923 рр. – військово-політична і державотворча діяльність Івана Боберського в Українській бойовій управі (з 1917 р. – Центральної управі) легіону Українських січових стрільців, Головні українській

раді, Загальній українській раді, Державному секретаріаті військових справ Західно-Української Народної Республіки, Представництві ЗУНР у США та Канаді. Фактично це час найбільших випробувань у його житті. Він повністю присвятив себе втіленню омріяної мети багатьох українців, поринувши у будівництво новопосталої держави України; 4) четвертий період: 1924–1932 рр. – суспільно-культурна і політична діяльність у Канаді. Проживаючи у Вінніпезі, Іван Боберський самовіддано працював у різних суспільно-культурних організаціях українців, усіляко допомагаючи українським емігрантам у різних куточках світу, водночас не пориваючи зв'язків зі своєю малою батьківщиною – Галичиною; 5) п'ятий період: 1932–1947 рр. У цей час Іван Боберський проживав у містечку Тржич у Югославії (тепер Словенія), як і в попередній період, працював у суспільно-культурному напрямі, багато часу приділяв упорядкуванню свого архіву та книгозбірні, написанню спогадів тощо.

Ключові слова: український націєтворець, державний діяч, біографія.

Список використаних джерел

1. Сова А. Боберський Іван Миколайович. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923 // Енциклопедія. – Івано-Франківськ, 2018. – Т. 1: А–Ж. – С. 143–144.
2. Сова А. Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність: монографія / Андрій Сова. – Львів, 2019. – 512 с.
3. Українському громадянину. Моральні настанови Івана Боберського. З нагоди 145-ліття від дня народження / упоряд. Андрій Сова, оформ. Романа Метельського. – Львів, 2018. – 24 с.